

Domáci glasovi

Štev. 125

Lienz, četrtek 27. junija 1946.

Leto 2.

POLITIČNI POLOŽAJ V JUGOSLAVIJI

(Nadaljevanje)

POLOŽAJ V LETU 1939/40. Druga svetovna vojna je našla Jugoslavijo v težkem položaju. Narasčajoča nemška gospodarska nadoblast nad podonavskimi državami se je kmalu povečala z nemškim vojaškim prodorom in eventuelno politično kontrolo nad Romunijo in Bolgarijo. Vstop Italije v vojno v poletju 1940 je odrezal Jadransko obalo od zavozniških operacij in edina zveza med Jugoslavijo in zapadnimi zavezniki je bila dolina rek Morava - Vardar, ki pa je bila seveda odvisna od tega, ali bodo zavezniki obdržali čvrsto oporišče v Grčiji.

Notranji položaj pa je postal vedno bolj nezadovoljiv. Separatistične tendence so dosegle resne mere, kajti tako Nemci kot Italijani so delali s Frankovci, hrvaško ekstremistično skupino, ki jo je vodil Pavelić, medtem ko so bili Italijani aktivni v Dalmaciji, je bilo muslimansko prebivalstvo v Bosni žrtev zunanjih intrig. Stanje v Macedoniji je bilo popolnoma zmeđeno, kajti tako IMRO kot tudi ostale bolgarske organizacije so imele pomembne uspehe. Vendar je bilo stališče KP najbolj interesantno, ona je namreč gledala s popolnim skupenjem na rusko-nemški pakt in je trobila svojim pristajšem zelo razširjeno doktrino, da je druga nemška vojna stvar imperialistov, ki ne kaže nobenega interesa za dobro proletarcev.

Na vse te načine že omajano stališče Jugoslavije je bilo nadalje oslABLJENO v l. 1940 in 1941. Vlada, posebno princ regent, je bila dobro informirana o vseh teh podzemskih gibanjih in to je potem povzročilo, da se niso upali upreti nadaljnim nemškim zahtevam. Propad Francije, stare prijateljice in podpornice Jugoslavije, je bil naravnost smrten udarec. Znana nesposobnost Velike Britanije, da bi dobavila orožje ali nudila kakršno koli drugo pomoč v slučaju nemškega napada ni moglo opogumiti niti onih, ki so bili prijazno razpoloženi do zapada. Celo Cvetkovičeva vlada, ki ni bila istega mnenja kot njena prednica, da leži bodočnost južno-vzhodne Evrope v tesnih gospodarskih in političnih zvezah z Nemčijo, ni bila pripravljena nasprotovati osi in je zavzela taktiko odlašanja in nezaupanja. Tako je marca 1941 zgledalo, ko je Nemčija zahtevala od Jugoslavije, da se pridruži trojnemu paktu in tako omogoči, da se zaveznike izžene iz Grčije in da bo nemško desno krilo prosto pri pripravah za napad na Rusijo, kot sigurno, da bo sledila Jugoslavija primeru Romunije, Bolgarije in Madžarske, in da bo uklonjena, četudi nehote, brez pomembnega odpora.

Potrebno je bilo vzeti v obzir obupen položaj v kakršnega bi prišla Jugoslavija, če se odloči v tem trenutku, da se upre Nemčiji. Ravno tako je treba razumeti, da ni bilo verjetno, da bi se uprla, kajti tako princ regent, kakor tudi vlada in generalni štab so odločili, da se Jugoslavija ne more in ne sme upreti. Že preje smo v tem članku omenili, da so demokratske sile v Jugoslaviji imele le malo uspehov v času med obema svetovnima vojanama. To dejstvo je treba sedaj kvalificirati v tem izjemnem slučaju, ko se ocenjuje do-

dogodke v marcu in aprilu 1941. Je bila to izjema, ki izgleda, da bi se utegnila prezreti pri vseh teh ogromnih svetovnih dogodkih in ki je bila realno politično zelo pomembna. Večina Srbov, mnogo Hrvatov in Slovencev je bilo namreč odločenih, da se Nemčiji Jugoslavija ne sme predati. Na spontan način so srbske politične stranke, pravoslavna cerkev in vojska izvršile to odločitev; 27.marca 1941 se je izvršil prevrat in na oblast je prišla vlada, ki je bila ena najbolj reprezentativnih v Jugoslaviji. Slovenci in močna hrvaška kmečka stranka so se pridružili vladi, katero je velika večina Jugoslovanov ugodno pozdravila, kajti zdelo se jim je, da je čast države rešena in utemeljena pravica, da ostane samostojna država. Samo komunisti in fašistične skupine so odklonile podporo in nadaljevale s svojo kvizlinško vlogo.

Vlado generala Simovića so kritizirali, ker je poizkusila doseči sporazum z Nemčijo in ker je opustila priprave za vojno. Prvič je vlada gotovo poizkušala obdržati nevtralno pozicijo za Jugoslavijo, vendar ne na račun zahtev, katere je Nemčija postavila v trojnem paktu. Drugič pa mora biti danes dobro znano, da zanemarjenih vojaških zadev v sedanjih časih ni mogoče urediti v desetih dneh ali mesecih. Odgovornost za slabo stanje armade nosijo druge, prejšnje vlade, in notranja slabost je bila samo posledica tega, ker se je tekom 20 let opustilo ustvariti osnovo za ustavni sporazum ter zdravo, socialno in gospodarsko strukturo. Simovičeva vlada gotovo ni mogla doseči posebnih uspehov, vendar to ne zmanjšuje veličine dogodkov 27.marca, katerega slava nima nikake zveze s katastrofalnim porazom jugoslovanske armade.

NEMSKO MASČEVANJE. Nemci so se strašno maščevali nad Jugoslavijo.

Italija je dobila dalmatinsko obalo in del Slovenije, v Črni gori in Hrvaški sta bili ustanovljeni lutkovni državi, v slednji pod vodstvom terorista Paveliča. Madžari so zasedli Bačko, Južna Srbija in Macedonija pa sta bili razdeljeni med Albanijo in Bolgarijo. Srbija je bila seveda dejanska tarča nemškega maščevanja, kajti ona je dala pobudo in tudi vodila odpor proti Nemčiji. Tisoči Srbov so bili pomorjeni v Hrvaški od Paveličevih ustašev in v Baški od madžarske soldateske, pa tudi Albanci in Bolgari so ostali zvesti svojim tradicionalnim barbarskim zmožnostim. Sama Srbija je bila postavljena pod vojaško vlado, koncentracijska taborišča so bila kmalu polna in represalije vedno hujše. V Kragujevcu so n.pr. Nemci nekega dne v poletju 1942 ustrelili nad 6.000 mož, žena in otrok; to je verjetno najbolj temna točka v celotni dobi krvave nemške okupacije balkanskih držav. Kljub vsemu temu pa je odporniško gibanje ostalo živo. Okupacija ni mogla uničiti svobodoljubnega duha junaških južnih Slovanov, edinstvo Srbov, Hrvatov in Slovencev je z vojno oživela, kljub navideznim prevladujočim razlikam.

Dogodki teh let so dobro znani in mnogi so poznani v zvezi s pripovedovanjem o Mihajlovičevem gibanju, ki se je prvotno dvignilo na površje, nato pa padlo v ozadje, oblateno zaradi domneve, da sodeluje z osjo, in pa v zvezi s Titovim gibanjem, ki je hitro naraščalo, dokler ni končno on sam zavladal v Jugoslaviji.

Predno vzamemo v pretres ti gibanji, moramo kvalificirati to, kar se je reklo in napisalo o njunih borbah. Propaganda je bila eno glavnih orožij in njihova poročila redko soglašajo z resničnim potekom dogodkov, katere opisujejo. Dramatični padeč mesta n.pr. pogostokrat prikriva, da so ga sile odporniškega gibanja zasedle šele potem, ko ga je sovražnik nekaj ur ali celo nekaj dni preje brez odpora zapustil. Njihovi vojni pohodi so bili le stalni premiki, pome-

šani s hitrimi vznemirjevalnimi akcijami. Redkokdaj so se vršile kakve večje bitke in sile odporiškega gibanja običajno niso bile sposobne, da bi zapletle nemške sile v kakšne resne borbe, razen proti koncu 1.1944, ko so uživale zavezniško pomoč v pomembni in stalni meri.

Dobro bi bilo zaradi tega ugotoviti: ali so bile vse te operacije dejansko res kaj vredne? Odgovor zavisi od stvari same, kako se je izvršila. Ali je njihova vrednost v tem, da se je usmrtilo Nemce, ali v tem, da se je uničevalo prometne zveze, ali pa v tem, da se je zaposlilo večje število sovražnih sil in tako zmanjšalo čete, ki bi bile sicer razpoložljive za vzhodno fronto, zapad ali Italijo? V tem tretjem slučaju je bila njihova vrednost gotovo največja in se je ta dosegla ne samo z direktnimi akcijami, temveč s stalno nevarnostjo eventualnih akcij, ki so obstajale v tem, ker so se številne gverilske sile nahajale na različnih delih države. Dobiček bi bil lep, če je bilo na ta način res vezanih od začetka 1943 do konca 1944 deset do 18 nemških divizij.

(Dalje prihodnjič).

"Ne vedo, kaj je Cerkev"

OSEM MILIJONOV FRANCOZOV NE VE, KAJ JE CERKEV. Pod tem naslovom poroča posebni dopisnik angleškega katoliškega lista "Universe" sledeče: "Eden glavnih argumentov proti Cerkvi je, češ da se vtika v politiko. Tako je izrecno poudarjal neki francoski komunistični list v preteklem tednu - posebej še za splošne volitve, ki so bile razpisane za 2. junij.

V državi, kjer so bila politična gibanja tako često protiverska in nauki političnih učiteljev tako pogosto v nasprotju s cerkvenimi, je seveda taka obdolžitev povsem odveč. Cerkev dejansko izvršuje pomemben političen vpliv, ne toliko, ker je prodrla na področje, ki njej ne pripada, temveč zaradi tega, ker so politiki sami pretrgali vse vezi in niso bili zadovoljni s tem, kar je cesarjevoga.

Papež Pij XI. je rekel ustanovitelju JOC-A kanoniku Cardinu, da ni največja sramota Cerkve v 19. stoletju to, da je izgubila mnogo delavcev, temveč to, da je izgubila cel delavski razred. (JOC pomeni "Jeunesse Ouvrière Catholique", t.j. Katoliška delavska mladina). V velikih industrijskih mestih Francije so cele mase, ki Cerkve ne poznajo drugače kot le po imenu; te mase so ogromna zaloga glasov za skrajno levice - topovska hrana za volitve. To so ljudje z dušami, za katerih rešitev se mora brigati Cerkev, njene nasprotnike pa zanimajo glasovi in tako se tudi tukaj ne moremo izogniti politiki.

MESTNI POGANI. Če Cerkev med delavci ni poznana, tedaj tudi ne najde razumevanja med ostalimi sloji občestva. Končno pa so seveda tudi katoličani začeli s proučevanjem tega ogromnega problema, ki so ga po svoji krivdi zanemarili.

V Franciji sta dva duhovnika napravila pomembno in izčrpno preiskavo o verskem položaju delavstva in ta razprava je imela velik vpliv na mišljenje katoličanov. Avtorja sta ugotovila, da imamo več kot 8 milijonov "poganov" v velikih mestih, industrijskih središčih, tovarniških in delavskih okrajih Francije.

Beseda "pogan" je bila dobro uporabljena, kajti v nasprotju s tem, kar se splošno misli v tej državi, ti ljudje niso nikdar odpadli ali zapustili Cerkve; saj vere še nikoli niso poznali. - Kje je vzrok, da je Cerkev zgubila skoraj cel delavski razred? Mnogi mi-

slijo, da so igrali pri tem važno vlogo zelo težke razmere, katere so v preteklem stoletju vladale v delavskem sloju. Obadva duhovnika dopuščata, da so bile tudi te v veliki meri odločilne, vendar pa sta mnenja, da je bil glavni razlog v tem, da so ti ljudje izgubili stik s svojim narodom, potem ko so odšli v mesta.

Doma v svojih vaseh so bili člani katoliškega občestva. Ko pa so prišli v mesto, niso našli občestva, ki bi jih sprejelo kot svoje člane, in tako so zaradi pomanjkanja katoliške okolice izgubili vero.

Iz tega sledi, da če bi se delavstvo hotelo spet privedi v naročje Cerkve, ne zadostuje, da se spreobrne enega za drugim, če so že izgubili zvezo z rodno okolico in se znašli v krogu, kjer nimajo nobene prijateljske opore."

= :: =

"POLJSKA NIMA INTERESA NA AMERIŠKEM POSOJILU. Poljski poslanik dr. Lange je izjavil, da poljska vlada trenutno ni zainteresirana nadaljevati in zaključiti pogajanja glede predvidenega ameriškega posojila v višini 90 milijonov dolarjev. To zato, ker je Poljska prejela večji kredit od Rusije. Ta rusko-poljska pogodba glede posojila obsega sledeče: črtanje vseh poljskih dolgov Rusiji; novi krediti za vojaško opremo; nadomestilo za izgube, ki so jih utrpeli poljske rezerve zlata med vojno; kredit v zlatu in tujih valutah. - Čopprav višina ruskega posojila ni natančno poznana, je verjetno, da znatno prekaša predvideno ameriško posojilo. ("Weltpresse" od 25.VI. 1946.)

"FAŠISTIČNA INOZEMSKA ORGANIZACIJA." Kot smo v eni od zadnjih številčk poročali, so bili po Celovcu raztreseni letaki v nemškem in ruskem jeziku, ki pozivajo preseljene osebe, naj se uprejo repatriiranju, in pravi, da "Odbor antifašističnega bloka narodov" deluje v tem smislu. - K temu dogodku piše glasilo komunistične partije Avstrije "Österreichische Volksstimme" sledeče: "To dokazuje, da je med temi ljudmi velika večina fašistična in da so še vedno delavni, saj so letaki polni zasramovanj Sovjetske zveze in boljševizma. Skrajni čas je, da se Avstrija otrese te fašistične sordge, ki je postala prava nadloga za deželo. Ako naj bo Avstrija res svobodna država, tedaj naj njena suverenost obstoji predvsem v tem,

da uporabi svoje zakone proti tistim inozemcem, ki ustvarjajo v naši državi središča za boj proti evropski demokraciji."

RUSI UKINJAJO SKOFIJE. "The Universe" od 31.5. piše: "Rusi so razpustili bizantinsko slovaško škofijo v Munkaču, ki leži na vzhodnem češkoslovaškem ozemlju, ki ga je Češkoslovaška odstopila Sovjetski zvezi. Katedrala, škofijska palača, semenišče, škofijske šole itd., vse to je bilo izročeno pravoslavni cerkvi. Kljub vsemu pritisku pa noben duhovnik ni odpadel, dasi so mnogi od njih poročeni in imajo velike družine. Izgnani iz svojih župnij, so vendar rajši sprejeli pomanjkanje, kakor pa da bi zapustili Sv. Stolico."

IZ LJUBLJANE je prišlo sledeče poročilo: Razen ob Marijanskem kongresu l. 1924, ko je bila rakovniška cerkev posvečena in kip Marije Pomočnice ^{kronan} navzočnosti kardinala Cagliera, še ni bilo tako velike procesije Marije Pomočnice na Rakovniku kakor letos. "Oznanilo", ki je zopet začelo izhajati, a na mnogo manjšem formatu, piše dne 2. junija: "Slovesnosti na Rakovniku so bile živ dokaz, da je naš narod res Marijin narod. Udeležencev je bilo nepričakovano veliko. Že v soboto je bila cerkev do zadnjega kotička polna, v nedeljo (26. maja) je bilo romarjev toliko, da so napolnili tudi prostor pred cerkvijo. Pri procesiji pa je bilo navzočih nad 10.000 ljudi."